

УДК 35.073.51.53(477)

І.М. РИЖЕНКО, Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ

СТАТУС СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, право власності, суб'єкт публічного адміністрування, орган виконавчої влади, суб'єкт господарювання, адміністративно-правовий захист

Адміністративно-правовий статус є важливим інститутом юриспруденції, який дозволяє комплексно поглянути на юридичну природу юридичних та фізичних осіб. У найбільш загальному розумінні під статусом (від латинського status – положення, становище) розуміється правове положення (сукупність прав і обов'язків) фізичної чи юридичної особи [1, с.1263]. Поряд із цим, так як позитивно, дефініція адміністративно-правового статусу не є визначеною, то в юридичній літературі в наявності багатогранність її поняття та змісту.

Проблемам адміністративно-правового статусу присвячували свої праці вчені-адміністративісти А.М. Авторгов, В.В. Галунько, О.В. Дідич, Я.В. Журавель, Л.В. Крупнова, А.М. Подоляка, С.В. Шестаков. Поряд із цим і вони цілеспрямовано статус суб'єктів публічного управління захисту права власності суб'єктів господарювання не аналізували, а досліджували суміжні чи більш широкі суспільні відносини. Таким чином, проблема адміністративно-правового статусу суб'єктів господарювання є такою що потребує подальшого розкриття.

Тому мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу методологічних засад адміністративного права, теорії адміністративно-правової охорони права власності та діючих адміністративно-правових джерел сформулювати поняття та розкрити зміст статусу суб'єктів публічного адміністрування, які здійснюють адміністративно-правовий захист права власності в Україні. Наукова новизна статті полягає в тому, що на основі аналізу методологічних засад адміністративного права, теорії адміністративно-правової охорони права власності та діючих адміністративно-правових джерел дістали подальшого розвитку поняття та зміст статусу суб'єктів публічного адміністрування, які здійснюють адміністративно-правовий захист права власності в Україні.

Поглянемо, як в юридичній літературі вчені-адміністративісти розкривають поняття адміністративно-правового статусу. А.М. Авторгов до адміністративно-правового статусу державного виконавця включає такі елементи: правосуб'єктність, обов'язки та права, компетенція, юридичну відповідальність [2, с.11]. О.В. Дідич адміністративно-правовий статус торговців цінними паперами розкриває, як сукупність їх правосуб'єктності, юридичних прав, обов'язків і законних інтересів, а також гарантії їх реалізації у галузі адміністративних правовідносин [3, с.11]. Я.В. Журавель до статусу посадової особи податкової міліції відносить завдання, функції, права і обов'язків, а також специфіки діяльності органу (підрозділу), у якому посадова особа проходить службу [4, с.16]. Л.В. Крупнова до складу статусу працівника державної виконавчої служби відносяться права, обов'язки та відповідальність, закріплені нормами адміністративного права [5, с.9]. А.М. Подоляка адміністративно-правовий статус посади керівника органу виконавчої влади розкриває як поняття, зміст якого завжди виражається в сукупності нормативно визначених

прав та обов'язків, характеризується специфічним обов'язком нести відповідальність у зв'язку з виконанням своїх повноважень та становищем посади керівника в системі управління [6, с.10]. С.В. Шестаков під адміністративно-правовим статусом працівника міліції розуміє правову категорію, що характеризує його місце в системі суспільного розподілу праці, визначає межі діяльності працівника щодо інших суб'єктів правовідносин, врегульованих адміністративно-правовими нормами [7, с.13].

Таким чином, в юридичній літературі з адміністративного права, не дивлячись на різноманітні думки вчених-адміністративістів на юридичну природу статусу, відслідковуються загальні ознаки: по-перше, сукупність прав і обов'язків фізичних або юридичних осіб; по-друге, їх правосуб'єктність; по-третє, вони мають бути закріплені адміністративно-правовими нормами; по-четверте, для потреб того чи іншого напрямку адміністративно-правового дослідження використовуються інші спеціальні складові статусу: юридична відповідальність, завдання та функції, межі в системі суспільного розподілу праці тощо.

На наш погляд, саме перших три ознаки: 1) сукупність прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб; 2) їх правосуб'єктність; 3) які встановлені адміністративно-правовими нормами, є обов'язковими ознаками адміністративно-правового статусу. При цьому інші ознаки (юридична відповідальність, завдання та функції, межі в системі суспільного розподілу праці та ін.) носять факультативний характер та можуть застосовуватись для характеристики статусу тих чи інших спеціальних адміністративно-правових відносин.

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування у сфері адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання полягає у сукупності обов'язків та прав в поєднанні з їх правосуб'єктністю, що встановлюються

адміністративно-правовими нормами.

При цьому треба визначити, що під суб'єктами публічного адміністрування слід розуміти органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадські організації та підприємства при здійсненні делегованих державних функцій із захисту права власності суб'єктів господарювання, посадових осіб усіх зазначених суб'єктів.

Наступного, чого потребує проблема статусу суб'єктів публічного адміністрування - це забезпечення їх класифікації за певними критеріями. Класифікація суб'єктів публічного адміністрування є одним із способів раціонального і ефективного вирішення структурно-штатних питань побудови державних органів та установ, а також вирішення питань кадрового забезпечення. Сьогодні в теорії адміністративного права і в законодавстві не існує єдиної класифікації суб'єктів публічного адміністрування. Тому скористаємось концептуальними доктринальними напрацюваннями В.В. Галунька, використаним при здійсненні класифікації суб'єктів публічного управління, які здійснюють адміністративно-правову охорону права власності [8, с.214-223]. На його погляд, серед центральних суб'єктів публічного адміністрування найбільший вклад в адміністративно-правовий захист права власності суб'єктів господарювання вносять такі органи виконавчої влади: 1) МВС України; 2) Держкомпідприємство, 3) Антимонопольний комітет України, 4) Державна виконавча служба України та підпорядковані їм на місцях органи і посадові особи.

Розглянемо більш детально їх статус. Провідним суб'єктом публічного адміністрування, який здійснює адміністративно-правовий захист права власності суб'єктів господарювання, є МВС України та підпорядковані йому в установленому порядку головні управління МВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, управління МВС України в об-

ластях, місті Севастополі та на транспорті, районні, районні у містах, міські управління і відділи.

У відповідності до Положення про Міністерство внутрішніх справ України, МВС України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Воно є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування і реалізації державної політики, у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, ведення боротьби із злочинністю, охорони та оборони особливо важливих державних об'єктів.

МВС України та підпорядковані йому органи, підрозділи і посадові особи, у сфері адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання: по-перше, зобов'язані: реєструвати заяви й повідомлення про адміністративні правопорушення, своєчасно приймати по них рішення; припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах про них; виявляти причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення; брати участь у правовому вихованні населення; проводити профілактичну роботу серед осіб, схильних до вчинення правопорушень, здійснювати адміністративний нагляд за особами, щодо яких його встановлено; виконувати в межах своєї компетенції адміністративні стягнення; охороняти на договірних засадах майно; по-друге, мають право: вимагати від громадян і службових осіб, припинення правопорушень; застосовувати передбачені законом заходи примусу; перевіряти у громадян при підозрі у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу; виявляти і вести облік осіб, які підлягають профілактичному впливу; затримувати і тримати у спеціально відведених для цього приміщеннях спеціальної категорії

осіб; складати протоколи про адміністративні правопорушення, провадити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовувати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення; у випадках; накладати адміністративні стягнення або передавати матеріали про адміністративні правопорушення на розгляд інших органів; проводити огляд поклажі, багажу та огляд пасажирів цивільних повітряних, морських і річкових суден, засобів залізничного та автомобільного транспорту; зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю [9, 10].

Важливе місце у системі органів виконавчої влади щодо адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання відіграє Держкомпідприємництво, яке є спеціально уповноваженим органом з питань державної регуляторної політики, державної реєстрації, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

Держкомпідприємництво очолює Голова, якого призначає на посаду та звільняє з посади за поданням Прем'єр-міністра України Кабінет Міністрів України. Голова Комітету має заступників, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України. З метою виконання своїх завдань в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі створюються Представництва Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, які підпорядковані і підзвітні Державному Комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, та є його територіальними органами, вони здійснюють повноваження Держкомпідприємництва відповідно в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі [11].

Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, його представництва і посадові особи на місцях, у

сфері адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання зобов'язані здійснювати контроль за держанням регуляторної політики, політики у сфері державної реєстрації, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності, політики у сфері державної реєстрації, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності при цьому мають право звертатися з поданням про звільнення з посади державних реєстраторів у разі виявлення факту порушення ними порядку проведення державної реєстрації, складати протоколи про адміністративні правопорушення та притягувати винних до адміністративної відповідальності за ст.166-10-166-12 КУпАП тощо [12, 13].

Так як в юридичній літературі є вже сталою точкою зору, що діяльність органів та посадових осіб Антимонопольного комітету є не тільки адміністративно-правовим засобом захисту державного конкурентів у підприємницькій діяльності, але й побічно забезпечує захисту права власності суб'єктів господарювання, розглянемо статус Антимонопольний комітету України [14, с.261; 15, с.12-13].

У відповідності до Закону України від 26.11.1993 р. № 3659-ХІІ «Про Антимонопольний комітет України», Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель.

Антимонопольний комітет України та підпорядковані йому органи і посадові особи зобов'язані здійснювати державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції при цьому мають право застосовувати низку засобів адміністративного впливу до поруш-

ників антимонопольного законодавства, в тому числі засоби адміністративного примусу [16-18].

Державна виконавча служба України, яка входить до складу системи органів Міністерства юстиції України, є кінцевим примусовим органом захисту права власності суб'єктів господарювання. Так, відповідно до Закону України від 21.04.1999 р. № 606-ХІV «Про виконавче провадження», примусове виконання рішень в Україні, зокрема щодо відшкодування шкоди (збитків) суб'єктам господарювання покладається на Державну виконавчу службу [19].

Державна виконавча служба України, її органи і державні виконавці, у сфері адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання, зобов'язані вживати заходів щодо примусового виконання рішень, неупереджено, своєчасно, повно вчиняти виконавчі дії, при цьому мають право застосовувати широкого спектру адміністративно-правові засоби, зокрема: проводити перевірку виконання рішень юридичними особами всіх форм власності за виконавчими документами; здійснювати перевірку виконання юридичними особами рішень стосовно працюючих у них боржників; безперешкодно входити до приміщень і сховищ, що належать боржникам, проводити огляд зазначених приміщень і сховищ, при необхідності примусово відкривати їх в установленому порядку, опечатувати ці приміщення і сховища; накладати арешт на майно боржника, опечатувати, вилучати, передавати таке майно на зберігання; на виконання рішення суду про стягнення коштів або накладення арешту на грошові кошти та інші цінності боржника; залучати до проведення виконавчих дій понятих, працівників органів внутрішніх справ; накладати стягнення у вигляді штрафу на громадян і посадових осіб [11, 19].

Отже, підводячи підсумки, слід зазначити:

1) адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування у сфері

адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання полягає у сукупності обов'язків та прав в поєднанні з їх правосуб'єктністю, що встановлюються адміністративно-правовими нормами;

2) серед суб'єктів органи виконавчої влади найбільший вклад в адміністративно-правовий захист права власності суб'єктів господарювання вносить: а) МВС України; б) Держкомпідприємництво, в) Антимонопольний комітет України, г) Державна виконавча служба України та підпорядковані їм на місцях органи і посадові особи;

4) МВС України та підпорядковані йому органи, підрозділи і посадові особи зобов'язані, реєструвати заяви й повідомлення про адміністративні правопорушення, своєчасно приймати по них рішення, припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах про них, виявляти причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень, брати участь у правовому вихованні населення, виконувати адміністративні стягнення, охороняти на договірних засадах, майно по виконання зазначеного мають право застосовувати усю гаму адміністративно-правових засобів, в тому числі, вогнепальну зброю;

5) Держкомпідприємництво, його представництва і посадові особи на місцях зобов'язані здійснювати контроль за держанням політики у сфері господарської діяльності, при цьому мають право подавати подання про звільнення з посади державних реєстраторів, складати протоколи про адміністративні правопорушення та притягувати винних до адміністративної відповідальності за ст.166-10-166-12 КУпАП;

6) Антимонопольний комітет України та підпорядковані йому органи і посадові особи зобов'язані здійснювати державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, при цьому мають право застосовувати низку засобів адміністративного впливу до порушників антимоно-

польного законодавства, в тому числі, засоби адміністративного примусу;

7) Державна виконавча служба України, її органи і державні виконавці зобов'язані вживати заходів щодо примусового виконання рішень, при цьому мають право застосовувати широкого спектру адміністративно-правові засоби.

Таким чином, адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування у сфері адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання полягає у сукупності обов'язків та прав в поєднанні з їх правосуб'єктністю, при цьому найбільший вклад у захист права власності суб'єктів господарювання вносить: МВС України; Держкомпідприємництво, Антимонопольний комітет України, Державна виконавча служба України та підпорядковані їм на місцях органи і посадові особи, які мають визначені адміністративно-правовими нормами обов'язки і права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Советский энциклопедический словарь : [ок. 80000 слов] / [Абашидзе И. В., Азимов П. А., Александров А. П. и др.] ; гл. ред. А. М. Прохоров. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 1632 с.

2. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. М. Авторгов ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2008. – 17 с.

3. Дідич О. В. Адміністративно-правовий статус торговців цінними паперами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. В. Дідич ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2004. – 19 с.

4. Журавель Я. В. Адміністративно-

правовий статус органів місцевого самоврядування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Я. В. Журавель ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2008. – 18 с.

5. Крупнова Л. В. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л. В. Крупнова ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2008. – 18 с.

6. Подоляка А. М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. М. Подоляка ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2004. – 19 с.

7. Журавель Я. В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Я. В. Журавель ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2008. – 18 с.

8. Галуцько В. В. Охорона права власності: Адміністративно-правові аспекти : монографія / Валентин Васильович Галуцько ; за ред. В. К. Шкарупи. – Херсон, 2008. – 348 с.

9. Указ Президента України «Про Положення про Міністерство внутрішніх справ України» : від 17.10.2000 р., № 1138 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 42. – Ст. 1774.

10. Закон України «Про міліцію» : від 20.12.1990 р., № 565-ХІІ // ВВР УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Держав-

ний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва» : від 26.04.2007 р., № 667 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 32. – Ст. 1296.

12. Указ Президента України «Питання Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва» : від 01.06.2007 р., № 721 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 22. – Ст. 888.

13. Наказ Державного комітету України з питань Регуляторної політики та підприємництва «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного нагляду за дотриманням законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» : від 13.05.2008 р., № 54 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 41. – Ст. 1379.

14. Галуцько В. В. Адміністративно-правова охорона права власності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. В. Галуцько ; Харківськ. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2009. – 36 с.

15. Гридасов Ю. В. Адміністративно-правові засоби захисту права власності суб'єктів господарювання в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю. В. Гридасов. – Ірпінь, 2009. – 20 с.

16. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» : від 26.11.1993 р., № 3659-ХІІ // ВВР України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.

17. Закон України «Про захист економічної конкуренції» : від 11.01.2001 р., № 2210-ІІІ // ВВР України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.

18. Розпорядження Антимонопольного комітету України «Про Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конку-

ренції» : від 25.12.2001 р., № 182 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – Ст. 323.
19. Закон України «Про виконавче прова-

дження» : від 21.04.1999 р., № 606-XIV // ВВР України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.

Риженко І. М. Статус суб'єктів адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання в Україні / І. М. Риженко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 531–537 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09rimgvu.pdf>

На основі аналізу методологічних засад адміністративного права, теорії адміністративно-правового статусу та адміністративно-правової охорони права власності в Україні, діючих адміністративно-правових джерел сформулювати поняття та розкрито зміст статусу суб'єктів публічного адміністрування, які здійснюють адміністративно-правовий захист права власності в Україні.

***

Риженко И.Н. Статус субъектов административно-правовой защиты права собственности субъектов хозяйствования в Украине

На основе анализа методологических основ административного права, теории административно-правового статуса и административно-правовой охраны права собственности в Украине, действующих административно-правовых источников, сформулировано понятие и смысл статуса субъектов публичного администрирования, которые обеспечивают административно-правовую защиту права собственности в Украине.

***

Ryzhenko I.V. The Status of Subjects of the Administrative-Legal Property Right Protection for Subjects of Management in Ukraine

On the basis of administrative law methodology and the theory of administrative-legal status and administrative-legal property right protection in Ukraine as well as standing administrative-legal sources the article reveals the notion and essence of public command administration who guarantee the administrative-legal protection in Ukraine.

Форум права